

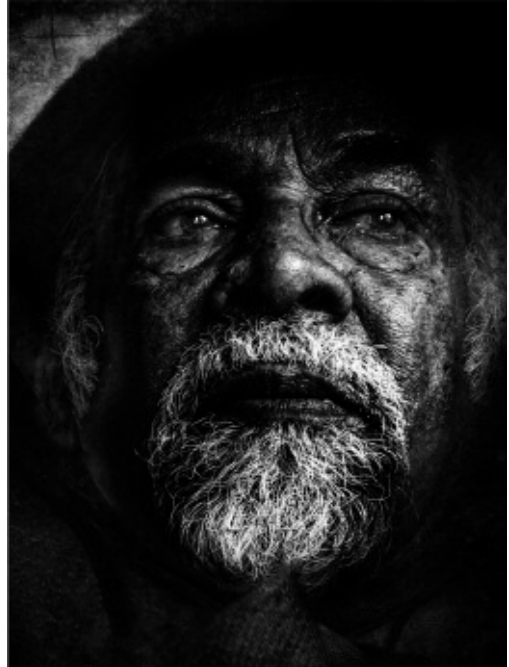
[B] **HET WOORD BIEDT HOUVAST. DE SURINAAMSE
DICHTERS SHRINIVÁSI EN MICHAËL SLORY**

Waar de Suriname- en de Commewijne-rivieren samenvloeiend uitmonden in de Atlantische Oceaan, bij het uit de koloniale tijd stammende Fort Nieuw-Amsterdam, staat een plaquette met een afbeelding en gedicht van de Surinaamse dichter Shrinivási: “Toen realiseerde hij zich / dat de rivier / toch maar één oever had / waarop hij stond / en naar de verte keek / waarin een beeld / uit vroeger dagen / langzaam maar zeker / was opgelost / zodat er toekomst / noch verleden was / verlangen niet / en eindelijk geen verdriet.”

Shrinivási (1926) behoort met Michael Slory (1935) tot de *grand old men* van de Surinaamse poëzie. Beiden schreven een uitgebreid meertalig oeuvre en beiden hebben een nieuwe bundel uit bij In de Knipscheer, de Haarlemse uitgeverij die eerder al een ruime anthologie uit hun werk publiceerde.¹

Beide bundels bevatten werk dat, na een leven lang dichten, zowel een terugblik op het persoonlijke verleden als een visie op het heden biedt. Beide bundels zijn voorbeelden van verstillend dichterschap als resultaat van enerzijds het ouder worden en van anderzijds een veranderde poëtica: het persoonlijke element vervangt steeds sterker het eerdere politieke engagement. Beide dichters zijn ware taal mannen voor wie de schrijftaal echt een keuze was en is. Voor Slory betekent dat een ontwikkeling van Sranan naar Nederlands en Spaans, en terug naar Nederlands. Shrinivási gebruikt merendeels Nederlands, maar zijn werk is ook doordrenkt van Sarnámi, Papiaments en Sranan. Shrinivási dichtte in ‘Vrijgevig als altijd’ (1977): “In het nederlands schelden wij jullie uit / in het nederlands zeggen wij / weg met het nederlands / geef nou eens een groter bewijs / van onze gespletenheid.” Beide dichters zijn geboren in het verre district, maar beiden zijn wereldburgers met een mondiale culturele visie, ook al leefden en leven ze meestentijds in kleine gemeenschappen, Slory in Paramaribo, Shrinivási momenteel in Curaçao. Twee dichters met vele overeenkomsten, maar toch met een heel verschillend oeuvre.

Shrinivási was aanvankelijk een dichter die als een sociale “geigerteller” geloofde in de kracht van het woord, maar werd meer en meer een dichter van de versobering en de verpersoonlijking met aandacht

Shrinivási, Foto Nicholas Porter.

voor de details uit zijn omgeving. Het gedicht dat ik in het begin van dit stuk citeerde, verscheen voor het eerst in de bundel *Sangam* (Ontmoeting) (1991), maar werd met enkele andere reprises opnieuw opgenomen in de recente bundel *Hecht en sterk* (2013). Het is een intense verwoording van het ouder worden en het noodgedwongen loslaten die elke hoge leeftijd met zich meebrengt. In een kleine studie *De dichter en het woord* (2004) over Shrinivási heb ik deze ontwikkeling als volgt verwoord: “De dichter die zich aanvankelijk in zijn kosmische vergroting boven de maatschappij plaatste en later in teleurstelling buiten de maatschappij en zich terugtrok op zijn eigen ik, werd daarna degene die solidair is in de maatschappij en met zijn samenleving. De dichter schrijft, want het woord laat hem niet los. Hij schrijft een leven lang. Hij schrijft zijn woorden niet boven, buiten of in, maar ondanks de maatschappij. Het woord Shrinamnivási waaraan hij zijn dichterlijke pseudoniem ontleende, betekent ‘bewoner van Suriname’. Het pseudoniem was een poëtisch program en bleef dat. Niet de maatschappij, een bepaalde streek of het eigen land, maar het

woord is het uiteindelijk vaderland van de dichter.” *Hecht en sterk* laat deze conclusie onverlet.

Na het aan de bekende Surinaamse auteur Albert Helman ontleende motto “Het is goed eenzaam te zijn / want de eenzame geeft acht op de stilte”, biedt de bundel vijf chronologisch geordende afdelingen met gedichten van jeugdherinneringen tot het ouder worden. Aandachtige stilte is het centrale idee: stille aandacht voor wat het leven is, eenvoudig en zonder opsmuk verwoord. De dichter brengt het woord terug tot zijn essentie. De vijf delen vormen een drievoudige drieslag: via Suriname, Curaçao en opnieuw Suriname worden ruimtelijk de levensfasen jeugd, volwassenheid en ouderdom verwoord in drie talen, Nederlands, Sarnámi en Papiaments.

Shrinivási schrijft zoals hij ook vertelt, met een zachte stem maar altijd to the point. Met eenvoudige, aan de dagelijkse omgeving ontleende natuurbeelden, beelden van de kleine dingen waaraan veel mensen achteloos voorbijgaan, maar die nooit aan zijn aandacht ontsnappen. In het begin neemt hij de lezer meteen mee in de stilte van zijn woord: “Lotosblad / dat het water / raakt / en / niet raakt // van deze wereld / en / niet van deze wereld.” Even later luidt het: “Zie je / alles ontvalt je / de details ben je vergeten. // De boom laat / elke dag / een blad los.” Waar de dichter zelf weet dat hij onherroepelijk ouder wordt, vraagt hij aandacht voor de jeugd: “Groeï op, bloei voort / draag rijke vrucht / in Sarnám.”

Dan denkt hij aan zijn eigen jeugd in het district Commewijne, zijn (voor)ouders, de plantage en de stad Paramaribo in de jaren veertig, met een vroege seksueel getinte ervaring als hij zijn enige gulden, die hem met de veerboot thuis moet brengen, schaamtevol aan de “koningin van Paramaribo” geeft, de prostituee die door de roman van Clark Accord bekend is geworden: “daar stond hij / oog in oog / met de koningin van Paramaribo / hij kon geen kant uit / en uit schaamte en uit angst / diepte hij uit zijn monisaka / zijn laatste gulden.”

De setting van de derde afdeling is Curaçao, waar de dichter in de jaren zestig in het onderwijs werkte en waar hij inmiddels al jaren woont. In eenvoudige woorden tekent de dichter zijn leven, maar vooral de schoonheid van het klimaat en de natuur die hij in plant en dier ervaart. Dan is het in de vierde afdeling opnieuw Suriname dat hem nooit los zál laten en dat

hij niet los kán laten, waarna in de laatste afdeling de rekening van een mensenleven definitief wordt opgemaakt met woorden als “er is geen weg terug / er is geen weg terug / nu niet / en nooit meer” en “een grote rust gaat dan / in een grote leegte over / wanneer de adem / van woorden afscheid neemt”. Aan het einde is er toch weer de positieve verwachting “een eeuwig leeg zijn / oneindig maal gevuld / met de verwachting” en de jeugd van zijn land met “hun luide lach / hun taal en wensen / een toekomstig leven”. De dichter van het woord is een verstilde dichter geworden die ook op hoge leeftijd het laatste woord aan de toekomst geeft.

De titel *Hecht en sterk*, ontleend aan een plantage-naam uit Shrinivási’s geboortedistrict, slaat niet op het fysiek van de dichterspersoon, want dat is broos geworden, maar op een niet aflatende mentale kracht, op de nog steeds aanwezige vitaliteit van een dichter en zijn woord: waar het leven verglijdt als de stroom van een rivier biedt het woord houvast.

De recente bundel van Michaël Slory, *Torent een man hoog met zijn poëzie*, bevat gedichten in het Nederlands en in het Sranan. Zoals Shrinivási in zijn bundel milde kritiek uit op de vervreemding die het onderwijs in “het Noordzee-Nederlands / de boer op klompen in / Zuid-Amerika” veroorzaakt, zo problematiseert ook Slory het Nederlands: “Verwaide taal, toch stel ik je op prijs / al is dat voor een heel andere wijs / van iemand die in vervoering is gevangen / in een verre flits van het vroegere Paradijs.” Het woordje “toch” is veelbetekenend. De taal wordt in verband gebracht met het verleden, niet alleen Slory’s persoonlijke maar ook het historische verleden, dat via de Eldorado-mythe zelfs met de Europese ontdekking en verovering verbonden wordt.

Maar daarna wordt de historische ontdekking snel teruggevoerd naar persoonlijke ontdekkingen in de pracht van de Surinaamse natuur, die een nagenoeg religieuze connotatie krijgt en die uitmondt in een belijdenis van de liefde voor een vrouw, maar in essentie de liefde voor het leven zelf. Alles bevindt zich in één groots verband, waarin de dichter verblijd en verwonderd rondwaart. Zijn verbazing uit zich in talrijke vraagtekens en zijn blijdschap in haast evenveel uitroepetekens: “Ik vul mezelf in / in deze ruimte / tussen palmbomen / en telefoonpalen. // Maar waar de wind / van gisteren / en mijn voetafdrukken / zo groot? / Vaar dichter!

Vaar!” Slory is de dichter van het tekstplezier, maar er is toch ook sprake van teleurstelling: “zoveel ik kon / heb ik de straat bezongen / Zoveel ik kon. (...) Maar waar de hoop verdween, / bleef leegte, bleef een verte / en die weent.”

Slory begon begin jaren zestig als anti-imperialistische strijddichter met titels als *Brieven aan de guerilla* en *Brieven aan Ho Tji Min* (beide 1968), en gedichten die pasten in de Caribische *négritude*-beweging met hun verheerlijking van de zwarte mens, met name de zwarte vrouw. Zijn poëzie was links en strijdvaardig, nationalistisch met een mondiale insteek, en vormde een aanklacht tegen onrecht. Die droom van een rechtvaardige maatschappij werd aan stukken geslagen door de militaire coup in Suriname die uitmondde in de gruwelijke decembermoorden.

Slory ruilde de nationalistische revo-droom en de idee spreekbuis van de verdrukte gemeenschap te moeten zijn in voor een persoonlijke poëtica in de bundels. Sprekend voorbeeld daarvan is een fragmentje als het volgende: “Meisje, wat ben je schoon / in je gebloemde jurk! / wat ben je schoon / met je armband om!” Als hij nu over een meisje dicht, is ze geen symbool meer van de schoonheid van dé zwarte vrouw, dé Surinaamse vrouw of hét Surinaamse volk, maar gewoon een mooi en onschuldig meisje. Haar gebloemde jurk is evenmin symbool voor de harmonische diversiteit van de verschillende bevolkingsgroepen, maar gewoon een mooie jurk.

Shrinivási en Slory, Surinaamse dichters die hun liefde voor hun vaderland belijden in een geheel verschillende taal en stijl, maar die in hun liefde voor het woord een gezamenlijke poëtica hebben. Ik begon met een gedicht van Shrinivási, laat ik eindigen met het gedicht waaraan Slory de titel van zijn bundel ontleent: “Torent / een man hoog / met zijn poëzie, / des te lichter / de woorden / die stromen / uit zijn heeal. / Des te weidser / de verspreiding / van zijn gedachten / in het al.”

WIM RUTGERS

SHRINIVÁSI, *Hecht en sterk*, met een nawoord van Geert Koefoed, In de Knipscheer, Haarlem, 2013, 87 p.

MICHAËL SLORY, *Torent een man hoog met zijn poëzie*, met

vertalingen uit het Sranatongo door John Leefmans en een nawoord van Michiel van Kempen, In de Knipscheer, Haarlem, 2012, 80 p.

Noot

(1) SHRINIVÁSI, *Een weinig van het andere*, samengesteld en ingeleid door Geert Koefoed, In de Knipscheer, Haarlem, 1984; MICHAËL SLORY, *Ik zal zingen om de zon te laten opkomen*, samengesteld en ingeleid door Michiel van Kempen, In de Knipscheer, Amsterdam, 1991.